

ТАРЖИМАШУНОСЛИКНИНГ АҲАМИЯТИ

Djalilova Dilfuza Baxodirovna

O‘zbekiston Milliy universiteti doktoranti

mail:dilfuza.jalilova2024@gmail.com

Аннотация:

Бу мақолада, адабиётда таржимашуносликнинг аҳамияти, унинг ўрни ва ролини олимларнинг фикрлари асосида муҳокама қилиниб ўрганиш мақсад қилинади.

Калит сўзлар: Таржима, таржимашунослик, маданият, урф-одат, таржимон.

Introduction

Таржимашунослик – тиллар орасида маъноларни аниқ, самарали ва тўғри таржима қилиш жараёни бўлиб, бу фан турли миллатларaro маданиятларнинг ўзарo алоқасини таъминлайди. Глобаллашув ва ахборот алмашиш жараёнининг шиддатли ўсиши натижасида, таржимашунослик фанининг аҳамияти ҳам кундан-кунга ортиб бормоқда. Ҳар бир халқнинг маданияти ва тилининг ўзига хос хусусиятлари бўлганидек, бу соҳада амалга оширилган тадқиқотларнинг аниқ ва тўғри амалга оширилиши халқаро алоқаларда муҳим аҳамият касб этади.

Таржимашунослик – бу бир тилдан иккинчи тилга маъноларни аниқ, тўғри ва самарали тарзда ўтказиш жараёни. Унда нафақат тилларнинг грамматик ва лексик қоидаларига амал қилинади, балки ҳар бир миллат маданиятининг ўзига хос хусусиятларини ҳам ҳисобга олиш лозим бўлади. Академик В. В. Виноградов таржимашуносликни “Ҳар қандай икки тилнинг ўзаро алоқа воситаси, ҳамда шу ҳақдаги билимлар тўплами” [1] деб таърифлаган. Бу фаннинг мақсади кўп қиррали бўлиб, у тиллар орасидаги аниқ ва тўғри таржима қилишни таъминлайди.

Олимлар таржимашуносликнинг халқлар орасидаги маданий, ижтимоий ва психологик алоқаларни ўрнатишда муҳим аҳамиятга эга эканлигини таъкидлаган. Мисол тариқасида тадқиқотчи Г.А.Алексеевнинг таржимашунослик тўғрисида қуйидагича изоҳ берган: “Таржимашунослик тиллар орасидаги маъноларни ўтказишнинг самарали воситасидир, шунингдек, у ҳар бир халқнинг маданияти ва фикрлаш тарзини ёритиб беради”[3].

Глобаллашув даврида, тиллар ва маданиятлар орасидаги алоқалар мураккаблашгани сари, таржимашуносликнинг аҳамияти янада ортиб бормоқда. Дунёдаги ҳар бир миллатнинг ўз тили, қадриятлари, урф-одатлари ва маданияти бор. Бундай фарқларни тушуниш ва уларни шаффоф тарзда таржима қилиш халқаро ҳамкорликни ривожлантиришда муҳим аҳамиятга эга.

Таржимашуносликнинг халқаро алоқаларда тутган ўрни тўғрисида В. Виноградов шундай таъкидлаган: “Таржимашунослик – бу тиллар орасидаги ўзаро алоқани мустаҳкамлашга хизмат қиладиган, инсонларнинг турли дунёқарашларини бир-бирига

етказиш воситасидир”[1]. Таржимашунослик орқали, бир халқнинг маданияти ва қадриятларини бошқа халқларга етказиш имконияти пайдо бўлади.

Адабиёт ва санъат таржимасига боғлиқ ҳолда олим В.Г.Бенашвили: “Таржимашуносликнинг ўзи тил ва маданият ўртасидаги ёпиқ дарвозаларни очадиган калитдир,” [2] деб таърифлаган. Бу, адабиёт ва санъатнинг бир халқдан бошқасига ўтказилишидаги муҳим восита ҳисобланади.

Адабиёт, бир халқнинг маданияти ва дунёқарашининг ёритилган шакли сифатида, тил ва ўзбек халқининг энг муҳим ижодий иши бўлиб келган. Адабиётдаги таржималар эса ўзига хос эътиқод ва кўпчилик ҳаётининг бевосита акс эттирувчиси ҳисобланади. Таржимашунослик адабиётда ўзига хос ўрин тутди ва халқлар ўртасидаги маданий алоқаларни мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Таржимашунослик адабиётда маданий ва ижодий алоқанинг муҳим воситасидир. Турли халқлар ва тиллар орасидаги адабий асарларни таржима қилиш, уларнинг қадриятларини, урф-одатларини ва ички маъноларини ўзгаларга етказиш имконини беради. Адабиётдаги таржимашунослик ҳақида Г.А.Алексеев шундай деб таъкидлайди: “Таржимашунослик адабиётнинг маданиятини бир тилдан иккинчи тилга ўтказишни амалга ошириш орқали унинг универсаллигини таъминлайди”[3]. Бу фикр, адабиётдаги таржималар орқали бошқа халқлар маданияни англаш ва ижодий ўзаро алоқа ўрнатиш имконияти борлигини кўрсатади.

Адабиётнинг таржима қилинган шакли кўпинча аслиятдан фарқ қилади. Бу фарқлар, авваламбор, тилнинг грамматик ва лексик хусусиятлари, шунингдек, маданий контекстдаги ўзига хосликлар билан боғлиқдир. Шунингдек, адабиётдаги таржималарга эътибор беришда, таржимоннинг услуби муҳим роль ўйнайди. Таржима жараёнида адабий асарнинг эстетик ва эмоцияли мазмунини сақлаб қолишга катта аҳамият бериш лозим. Адабиёт таржимашунослиги инсоннинг ички дунёқарашини, эмоцияларини, тарихий вазиятларини ҳис қилиш ва тўғри етказишда хизмат қилади.

Таржимашунослик адабиётда халқро алоқаларни ривожлантиришда муҳим рол ўйнайди. Адабиётни таржима қилиш орқали, ҳар бир халқ ўзининг ижодий дунёқарашини бошқа миллатларга етказиш имкониятига эга бўлади. Шунингдек, адабий таржималар орқали, халқларнинг умумий манфаатларига эришишга, ўзаро тушуниш ва ҳурматни мустаҳкамлашга ёрдам беради.

Шунингдек, таржималар орқали, адабиёт асарлари дунё бўйлаб оммалашади ва уларнинг таъсири кенгаяди. Мисол учун, ўзбек халқининг яшаш тарзи, маданияти, урф-одатларининг ҳам дунёга танилишида таржима асарларининг ўрни катта. Шу ўринда француз таржимони Стефан Дюдуаньон томонидан бевосита француз тилига таржима қилинган Чўлпоннинг “Кеча ва Кундуз” асари (“Nuit”)ни фикримизнинг далили сифатида келтиришимиз мумкин. “Асарда,-деб ёзади олима Р.Х.Ширинова,- қиёсий таржимашунослик олдида турган долзарб вазифалардан бири ҳам мутаржимларнинг миллий менталитетга хос хусусиятларни таржимада қайта яратиш муаммосини қандай ҳал қилганлигини ҳамда мавжуд лингвомаданий тўсиқларни қай тарзда енгиб ўтишга муваффақ бўлганликларини кўриш мумкин. Шу маънода ҳам мазкур таржима ўзбек-француз таржимашунослиги учун қимматли манба ҳисобланади”[4].

Дунё адабиётидаги алоҳида эътиборга молик асарларнинг ўзбек тилига таржима қилиниши маҳаллий жамиятга янги эстетик ва ижодий тушунчаларни етказиш имкониятини беради.

Таржимашуносликнинг таълимдаги аҳамияти ҳам муҳим. Бу фан талабаларга тилларнинг бошқа халқларга таъсирини тушуниш, шунингдек, маданиятлар ва халқлар орасидаги фарқларни аниқлаш имкониятини беради. Таржимашуносликнинг ўрганилиши, халқаро сиёсат, иқтисодиёт ва маданиятда муваффақиятга эришиш учун муҳимдир.

Таржимашуносликнинг таълимдаги ўрни ҳақида олим Г.А.Алексеев: “Таржимашунослик фанини ўрганиш, нафақат тиллар, балки маданиятлар орасидаги нуқталарни топишга, турли тиллардаги маъноларни тўғри изоҳлашга ёрдам беради,” [3] деб таъкидлайди.

Таржимашунослик халқлараро муносабатларни мустаҳкамлаш, уларнинг маданияти ва қадриятларини оламга етказишда муҳим восита ҳисобланади.

Адабиётлар руйхати

1. В.В.Виноградов, «Таржимашунослик: назарий асослар», 1995.
2. В.Г.Бенашвили, «Таржимашунослик ва дунёнинг глобаллашуви», 2003.
3. Г.А.Алексеев, «Таржимашунослик ва маданият», 2000.
4. Р.Х.Ширинова “Кеча ва кундуз” романи француз тилида, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси, 2013, 46-сон.